

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

Дипломна робота

Магістра

з теми: **«Волонтерство як ресурс соціальної допомоги»**

Виконала студентка Sz1-М 20 групи
спеціальності 232 Соціальне
забезпечення

Вовк Оксана Василівна

Керівник:

Співак В.І., кандидат психологічних
наук, доцент кафедри соціальної
педагогіки і соціальної роботи

Рецензент:

Опалюк О.М., кандидат педагогічних
наук, доцент кафедри психолого-
медико-педагогічних основ
корекційної роботи

Кам'янець-Подільський – 2021 року

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Теоретико-методологічні аспекти дослідження волонтерської діяльності	
1.1 Волонтерська діяльність у світі та Україні в історичній ретроспективі.....	9
1.2 Волонтерська діяльність: поняття, принципи, критерії та засади діяльності.....	14
1.3 Мотивація та основні методи роботи у волонтерській діяльності.....	24
1.4 Завдання, напрями, форми волонтерської діяльності суспільстві.....	43
Висновки до першого розділу.....	47
Розділ 2. Нормативно-законодавча база країн Європейського Союзу та України з питань становлення та розвитку системи волонтерської діяльності	
2.1 Європейська практика регулювання волонтерської діяльності.....	50
2.2 Правові основи волонтерського руху в Україні.....	62
Висновки до другого розділу.....	72
Розділ 3. Оптимізація волонтерської діяльності в Україні на сучасному етапі	
3.1 Досвід волонтерської діяльності в США та Європі.....	74
3.2 Основні форми та напрями діяльності волонтерської роботи США та країн ЄС.....	84
3.3. Пропозиції щодо запровадження практики волонтерської діяльності країн Європейського Союзу в Україні.....	85
Висновки до третього розділу.....	86
Висновки	89

Список використаних джерел.....	92
--	-----------

Додаток

Додаток А. Волонтерська діяльність в умовах проведення антитерористичної операції.....	97
--	----

ВСТУП

Актуальність теми. Волонтерська діяльність є основою побудови та розвитку громадянського суспільства. Вона втілює в себе найшляхетніші прагнення людства – прагнення миру, свободи, безпеки та справедливості для всіх людей. Одним із таких напрямів соціальної допомоги є участь добровольців у здійсненні цілого ряду соціальних послуг для тих, хто їх потребує. Іншими словами – волонтерська робота.

Сучасна ситуація в Україні характеризується соціально-психологічною, економічною нестабільністю, зниженням рівня життя більшості населення, зростанням злочинності і насильства. Суттєво додає напруженості ситуація, вірніше сказати війна на Сході України. Соціально-психологічні проблеми в Україні відобразились на психологічному самопочутті різних верств населення. Ще більш відчутно визначились категорії людей, які потребують різного виду допомоги (учасники АТО, молоді люди без жодного заняття, безробітні, діти, які не отримують потрібної уваги з боку батьків або не мають батьків, пенсіонери, інваліди). Щоб вирішити цю проблему, необхідно апробувати та поширити на соціальну сферу України досвід волонтерської діяльності передових країн світу, насамперед країн Європейського Союзу.

Соціальні проблеми мають неухильно розв'язуватись, успіх намічених змін залежатиме від кваліфікації працівників зайнятих соціальним обслуговуванням і захистом, що передбачає відповідну підготовку кадрів. Формування великого руху добровольців – є одним з важливих шляхів до продуктивної соціальної роботи в будь-якій державі. У загальному розумінні волонтерство – це той внесок, який робиться фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної платні, без просування по службі, для добробуту і процвітання спільнот та суспільства в цілому. Волонтерський рух також є основою діяльності недержавних та громадських організацій, професійних організацій та профспілок різних країн світу, в тому числі і України. Незаперечним також є і той факт, що потреби населення у соціальній

допомозі, психологічній підтримці і захисті зростають. Тому виникає необхідність у залученні до вирішення соціальних проблем різних верств населення добровільних помічників-волонтерів.

Сам термін "волонтер" в перекладі з англійської мови означає "доброволець". Волонтер – це людина, яка добровільно, не переслідуючи корисливих цілей, займається діяльністю на користь суспільства, не отримуючи за це грошової винагороди. Аналіз наявної теоретичної інформації щодо світового досвіду волонтерства та історії розвитку волонтерства в Україні, надає можливість зробити висновок, що волонтерство як явище виникло з потреби здійснення високо мотивованими людьми діяльності, яка на перший погляд є достатньо простою, однак все ж таки має досить високий соціальний статус. Вважається за доцільне, щоб досягнення результатів даного дослідження дало змогу вдосконалити систему мотивування, інформування, залучення, створення умов для подальшої діяльності та винагородження волонтерів в Україні, а досвід волонтерської діяльності країн ЄС став корисним як в політичному, так і в практичному застосуванні в нашій державі. Залучення організаціями, що здійснюють різнорідну діяльність, волонтерів є доволі широкий та складний процес, що передбачає створення та реалізацію ґрунтовної програми залучення, організації та подальшої співпраці з волонтерами, вдосконалення чинного законодавства України. Така програма має містити не лише перелік робіт для яких планується залучити додаткових людей, але й має враховувати ресурси організації, що дали б змогу це зробити.

Незважаючи на те, що волонтерська діяльність є неоплачуваною, вона потребує ресурсів іншого характеру, а саме: особа чи група осіб, що займатиметься організацією волонтерів та їхньої діяльності; створення умов для підвищення навичок роботи волонтерів; врахування мотивів, які змушують людей займатися таким видом діяльності. Отже, процес залучення волонтерів досить тривалий та ресурсно витратний, хоча при ефективній організації їхньої діяльності витрачені ресурси не будуть витраченими дарма.

Аналізуючи ситуацію з волонтерством в Україні, можна зробити висновок про те, що волонтерська діяльність, стала хоч і не масовою, проте такою, що дозволяє говорити про себе як про суспільне явище. І хоч воно в Україні ще не досліджене на належному рівні, та все ж таки можна навести деякі цікаві факти про волонтерський рух в Україні, а саме: 1859 рік вважається роком виникнення волонтерського руху у світі. В Україні волонтерство з'явилося на початку 90-х минулого століття, а офіційно його визнано Постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 року; серед волонтерів переважну більшість (понад 80%) складає молодь віком від 15 до 19 років, а понад 72% волонтерів - жінки; Євро-2012 пов'язують із наймасовішим волонтерським проектом в історії України; загалом в Україні під час Євро-2012 було залучено понад 12 тисяч волонтерів, 2879 з яких – волонтери УЄФА; 78-річний водій з Донецька став найстарішим волонтером в Україні, який працював під час проведення фінальної частини чемпіонату Європи з футболу; швейцарський 62-річний бізнесмен приїхав до Києва на велосипеді, де працював під час Євро-2012 волонтером у сфері антидопінгу; згідно Звіту ООН про стан волонтерства в світі (2011), в Україні лише 10% волонтерів залучалися до волонтерської діяльності організаціями "третього сектору".

Волонтери важливі для кожного суспільства, тому що вони працюють без користі для себе, показуючи цим суспільству, що є ще в житті речі більш цінні ніж отримання матеріальної нагороди. Охорона навколишнього середовища, забезпечення учасників АТО всім необхідним для ведення бойових дій, культура, розвиток і позитивний імідж країни є основним напрямом роботи волонтерів. Ось, що допомагає суспільству впевнено стояти на ногах, а волонтеру – отримати задоволення і безцінний життєвий досвід, набуті професійних знань та навичок. Волонтерська діяльність в Україні є такою, що дозволяє говорити про неї як про суспільне явище та як про важливу складову діяльності недержавних соціальних служб. Взагалі ж, волонтерство, як можна бачити, є запорукою успішного процвітання нашої країни. А волонтери –

першопрохідці, які вказують шлях до просування України в Європейський Союз.

Метою магістерської роботи є дослідження суті та особливостей теоретико-методологічних аспектів волонтерської діяльності в Україні та шляхи її оптимізації на сучасному етапі.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

1. Визначити сутність теоретико-методологічних аспектів дослідження волонтерської діяльності в Україні;
2. Охарактеризувати нормативно-законодавча база країн Європейського Союзу та України з питань становлення та розвитку системи волонтерської діяльності;
3. Охарактеризувати особливості оптимізації волонтерської діяльності в Україні на сучасному етапі;
4. Проаналізувати основні форми та напрями діяльності волонтерської роботи США та країн ЄС;
5. Дослідити волонтерську діяльність в умовах проведення антитерористичної операції;
6. Надати рекомендації щодо запровадження практики волонтерської діяльності країн Європейського Союзу в Україні.

Об'єкт дослідження – волонтерська діяльність

Предмет дослідження – досвід волонтерської діяльності країн Європейського Союзу з метою його запровадження в Україні.

Методами дослідження є загальнонаукові методи сходження від абстрактного до конкретного, порівняльного аналізу та синтезу; загальнонаукові принципи об'єктивності, системності, єдності історичного і логічного; методи якісного аналізу (змістовна інтерпретація даних) та статистичного аналізу (пошук статистичної закономірності), соціальне моделювання.

Теоретичне значення роботи полягає у визначенні особливостей

теоретико-методологічних аспектів дослідження волонтерської діяльності в Україні та вивчення нормативно-законодавчої бази країн Європейського Союзу та України з питань становлення та розвитку системи волонтерської діяльності.

Практична значущість результатів дослідження полягає у виробленні практичних рекомендацій щодо запровадження практики волонтерської діяльності країн Європейського Союзу в Україні.

Експериментальна база дослідження – Кам'янець-Подільський міський Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Апробація роботи. Основні результати магістерської роботи обговорювались на студентських науково-практичних конференціях у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка.

Публікації. Робота висвітлена у статті Співак В.І., Вовк О. В. Особливості здійснення волонтерської діяльності в Україні. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Структура роботи. Магістерська робота, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Висновки

Законодавча база, що регулює діяльність благодійників і волонтерів в Україні, далека від досконалості. Тут необхідні системні зміни, які повинні проводитися юристами і податківцями, і тільки в тісній співпраці з практиками волонтерами та благодійниками. Необхідно переглянути питання, які регулюють діяльність добродійних фондів і волонтерських організацій. Потрібно спростувати процедуру їхньої реєстрації, процедуру фінансової звітності, тому що на це витрачається дуже багато часу та ресурсів. Також слід упорядкувати види діяльності волонтерських організацій, оскільки на сьогодні соціальні послуги, які надають волонтери та запроваджують самостійно ряд соціальних програм для різних категорій населення, на жаль, є неліцензійними. Потрібно вносити зміни для того, щоб ця діяльність стала офіційною.

Результати проведеного дослідження дають усі підстави стверджувати, що процес розвитку волонтерських організацій в Україні набирає обертів. Цей процес відбувається одночасно зі змінами у сфері благодійництва у країнах Європи. Єдиною істотною різницею є те, що традиції та звички займатися благодійністю в Україні ще досить слабкі. Сьогодні вітчизняні благодійні інституції та волонтерські організації:

- проводять діяльність, яка зорієнтована на досягнення соціальної і духовної стабільності у суспільстві, а також є вагомим інструментом соціального розвитку суспільства, засобом стримування соціальних катаклізмів та конфліктів;

- виступають основними провідниками ідей благодійництва та добродійної діяльності в українському суспільстві;

- створюють умови для привнесення кращого європейського та світового досвіду у вирішення найактуальніших соціальних проблем українського суспільства;

- підтримують сучасні програми для запровадження інноваційних технологій щодо суспільного розвитку та введення України у світову спільноту як рівноправного партнера, як країни з великим історичним, культурним, економічним, соціально-політичним потенціалом;

- є активними учасниками процесу лобювання змін до законодавства на місцевому, обласному та національному рівнях;

- мають значний вплив на активізацію українських громад та розвиток соціального партнерства у них задля вирішення певних соціальних проблем;

- відіграють суттєву роль у підготовці фахівців соціальної сфери в Україні та створюють значну кількість робочих місць у недержавному секторі для працевлаштування вищезазначених спеціалістів задля подальшого забезпечення ефективності, відповідальності і прозорості у діяльності процесу розвитку благодійності та волонтерства у країні необхідне виконання низки пріоритетних завдань, а саме:

- удосконалити вітчизняну законодавчу базу у сфері благодійництва та волонтерства з урахуванням провідного міжнародного досвіду Європейських країн;

- запровадити державні стандарти волонтерської діяльності та контроль за їх дотриманням;

- сформувати державну інформаційну політику (пропаганду) щодо популяризації та підтримки розвитку волонтерства і волонтерської діяльності;

- розширити співпрацю між різними благодійними інституціями, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, бізнесом і ЗМІ;

- підвищити рівень довіри держави, громадськості до благодійництва та волонтерства;

- розширити та зміцнити вітчизняну інформаційно-методичну базу з питань благодійності.

В ході роботи були розкриті теоретико-методологічні засади волонтерської діяльності, як різновиду благодійної діяльності, здійснена операціоналізація понятійно-категоріального апарату практики волонтерської діяльності.

Проаналізована нормативно-законодавча база України з питань становлення та розвитку системи волонтерської та благодійної діяльності та нормативно-законодавча база країн Європейського Союзу. Досліджена історія становлення та розвитку волонтерської діяльності, у тому числі як різновиду

благодійної діяльності, країн Європейського Союзу та України. Проведена класифікація волонтерських груп із врахуванням світового досвіду. Визначено мотиваційний компонент волонтерської діяльності. Досліджені механізми взаємодії держави та волонтерських організацій в країнах Європейського Союзу.

Результати даної роботи можуть бути використані для обґрунтування проектів, програм, організаційно-правових документів при прийнятті рішень органами законодавчої та виконавчої влади щодо волонтерської діяльності в Україні, при внесенні змін та доповнень в чинне законодавство України із врахуванням досвіду країн Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Азгагі М. Громадські організації повинні спрацювати з громадами/М.Азгагі//Громадські Організації. - 1999. №4. С.27-28.
2. Василенко К. Волонтер - це стан душі // Волонтер//2001, №10. С. 94
3. Волонтер: хто вони? // Завуч. 2005. № 14. С.7-11.
4. Волонтери в соціальній роботі: Навч. посіб. / О.Главник, та ін. (упоряд.). - К.: Главник, 2006. 128 с.
5. Волонтером у Європу. Путівник альтруїста. ЛМГО "Інститут політичних технологій". Львів: Дизайн-студія «Папуга», 2010. 80 с.
6. Волонтерская деятельность - европейские практики регулирования [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=26688/>
7. Волонтерство. Порадник для організатора волонтерського руху /Укл. Т.Л.. Лях, авт. кол.: О.В. Безпалько, Н.В. Заверіко, І.Д. Зверева, Н.В. Зімовець та ін. -К.: ВГЦ "Волонтер", 2001.
8. Волонтерська служба недержавної організації соціальної сфери. - К. : БТ "Джерело", 2000. 56 с.
9. Всеукраїнський громадський центр "Волонтер" [Електронний ресурс]. -Режим доступу: <https://volunteer.kiev.ua>.
10. Громадські організації в розвитку громадянського суспільства в Україні : проблеми та перспективи [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_55/fail/18.pdf
11. Державна реєстраційна служба України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://minjust.gov.ua/str_minkoord_drsu
12. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
13. Ларіонова Н., Кратінова В., Караман О. Історико-феноменологічний аналіз волонтерства / Ларіонова Н., Кратінова В., Караман О. // Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2007. № 3. С. 99-

105.

14. Волонтерство в соціально-педагогічній діяльності//Наукові записки - №1,2, 2002р; Підготовка волонтерів та їх роль у реалізації соціальних проектів /Заг. ред. І. Зверевої, Г. Лактіонової. К.: Науковий світ, 2001.

15. Волонтерство в соціально-педагогічній діяльності//Наукові записки - №1,2, 2002р; Підготовка волонтерів та їх роль у реалізації соціальних проектів /Заг. ред. І. Зверевої, Г. Лактіонової. - К.: Науковий світ, 2001.

16. Загальна Декларація волонтерів. [Електронний ресурс].Режим доступу:http://diakivka-zosh.edukit.vn.ua/volontersjkij_ruh_u_s_hkoli/zagaljna_deklaraciya_volonteriv/

17. Закон України "Про волонтерську діяльність" № 720-IX від 17.06.2020, ВВР, 2020, № 47, ст.408 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>

18. Історія Волонтерського руху. Інтернет ресурс.// Режим доступу : <http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/volonter-697e4.pdf>

19. Калениченко Р.А., Волонтерство в соціальній роботі: Навч. посіб. К. КиМУ, 2008. 86 с.

20. Крапівіна Г. О. Людські ресурси та їх мотивація в добровольчестві / Г. О. Крапівіна / Вісник Львівського інституту економіки і туризму [Текст]: зб. наук. ст. / М-во освіти і науки України. Львів, ін-т економіки і туризму. — Львів: ЛІЕТ, 2010. № 5. 328 с. С. 117-123.

21. Крапівіна Г.О. Світовий волонтерський рух: стан і статус /Г. О. Крапівіна / Вісник економічної науки України: [Текст]: Науковий журнал: Академія економічних наук України, Інститут економіки промисловості НАН України. - Донецьк: Вид. "Юго-Восток, Лтд", 2012,- № 1 (21). 240 с. с. 73-76.

22. Лях Т. Л. Історичні засади соціально-педагогічної діяльності волонтерів за кордоном // Волонтерство як ресурс соціальної роботи у громаді: 36. статей [Текст]: Матеріали Міжнар. наук. конф. для студ. та аспір. "Обличчя соціальної держави" в рамках проекту "Покращення якості соціальних послуг дітям та сім'ям у громаді", Київ, 22-23 берез. 2006 р. К. Християнський

дитячий фонд, 2006. С. 61-70.

23. Лях Т. Л. Методика організації волонтерських груп : навч. посіб. / Т.Л. Лях. - К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 160 с.

24. Макдональд Д. Чому волонтер?/ Д. Макдональд. // громадські організації. 1999. № 4. с 129.

25. Олінек О. Якими бувають волонтери? / О. Олінек // Громадські організації. - 2001. № 2. С. 14-15.

26. Підготовка волонтерів до роботи у службі "Телефон Довіри". - К.: ДЦССМ, 2003. С, 82.

27. Підготовка волонтерів та їх роль у реалізації соціальних проектів /Заг. ред. І. Звереві, Г. Лактіонової. - К.: Науковий світ, 2001. С. 4-5.

28. Про затвердження Типового положення про Школу волонтерів центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді // Офіційний вісник України. 2006. -№7. 310-312.

29. Розпорядження Кабміну "Про утворення координаційної ради з питань розвитку та підтримки волонтерського руху": від 23. 04. 03 р. // Офіційний вісник України. 2003. № 19. с. 169-170.

30. Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів / за заг. ред. А.Й. Капської. К. УДЦССМ, 2000. 260 с.

31. Соціальна робота в Англії /Інтернет ресурс. Режим доступу: <http://www.pilga.in.ua/node/20>.

32. Соціальна робота в Україні: теорія та практика / за заг. ред. А.Я. Ходорчук. Київ: УДЦССМ, 2001. 396 с.

33. Соціальна робота в Україні: теорія та практика, Київ УДЦССМ, 2001. С.305.

34. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І.Д. Зверева, О.В. Безпалько, С.Я. Марченко та ін.; За заг. ред. І.Д. Звереві, Т.М. Лактіонової. К. Центр навчальної літератури, 2004. 256 с.

35. Технологізація волонтерської роботи в Україні у сучасних умовах / За

ред. проф. А.Й. Капської. К., 2001. 140 с.

36. Технологія соціально-педагогічної роботи: Навчальний посібник / За заг. ред. А.Й. Капської. К.: УДЦССМ, 2000. 372 с.

37. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року "Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405/2014#Text>

38. Управління діяльністю волонтерів та міжнародний волонтерський рух. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/news/12101.html?PrintVersion>

39. Федорчак О. В. Патерналізм / О. В. Федорчак // Енциклопедія державного управління. У 8 т. Т. 8 : Публічне врядування / наук. ред. кол. : В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова) [та ін.] . Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. – С. 417-421. 134.

40. Фурман Ф. Как работает филантропия в США. Идеи и практика, ресурсы и организация / Фридрих Фурман. – М.: IQ Издательские решения, 2015. 430 с.

41. Хантингтон С. Будущее демократического процесса: от экспансии к консолидации / С. Хантингтон // Хрестоматия. Политология. М. Гардарики, 2000. С. 705.

42. Трубнікова О. А. Соціально-психологічні чинники розвитку волонтерства у локальній спільноті : дис. канд. психол. наук : 19.00.05 "Соціальна психологія" / Ольга Андріївна Трубнікова; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2011. 220 с.

43. Трубнікова О. А. Структура соціально-психологічної готовності особистості до волонтерства / Трубнікова Ольга Андріївна // Актуальні проблеми психології. Том 7. Екологічна психологія, 2009. Випуск 19. С. 241-248.

44. Угода між Урядом України і Урядом Сполучених Штатів Америки про

здійснення програми “Корпус Миру” США в Україні [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/840_010.

45. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/.

46. Усаченко Л. М. Основні аспекти, форми та напрями взаємодії органів державної влади з неурядовими організаціями [Електронний ресурс] / Л. М. Усаченко // Державне будівництво, 2008. – 15 с. Режим доступу: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/2/part_2/13.pdf

47. Юрченко І. В. Інституціоналізація волонтерського руху в Україні : дис... канд. соціол. наук: спец. 22.00.03 “Соціальні структури та соціальні відносини” / Ірина Вадимівна Юрченко; Інститут соціології Національної академії наук України. К., 2009 . 219 с

48. Хауляк Я. Створення умов для розвитку волонтерства: польський та інший європейський досвід [Електронний ресурс] / Ярослав Хауляк // Портал “Юрист НГО”. – Режим доступу: http://www.lawngo.net/print.php?itemid=247&portal_pic=slavko5.JPG.

49. Хижняк О. В. Волонтерська діяльність як толерантна соціальна практика / О. В. Хижняк // Соціальні технології. 2009 . Вип.42 . С. 218- 224.

50. Цікаві факти про волонтерство в Україні [Електронний ресурс] // Ресурсний центр Гурт. – Режим доступу: <http://gurt.org.ua/news/recent/16290/>.

51. Шаповалова А. Глобальне громадянське суспільство як чинник формування української самоврядності / А. Шаповалова // Освіта регіону. 2009. № 1. С. 57.